IL-BIDWI

FOLJU MAĦRUĠ DARBTEJN FIX-XAHAR MID-DIPARTIMENT TAL-BIEDJA

Editur, C. Zammit-Marmarà M.B.E.

Nru. 45 IL-ĠIMGHA, 15 TA' SETTEMBRU, 1944. Nru. 45

KELMTEJN MILL-EDITUR

DAQQA TA' GĦAJN LEJN L-IMGĦODDI

JEKK nagħtu daqqa ta' għajn bl-onestà kollha lejn il-biedja Maltija ta' l-imgħoddi, aħna ma nistgħux ma nistagħġbux bil-kondizzjon mill-agħar li fiha kienet tinsab. Il-bidwi jaħdem bil-għaqal fil-frieġħi kollha ta' senegħtu skond it-tagħlim li wiret minn għand missieru, u għalkemm kien jgħix ħażin, kien jissabbar u jkompli jaħdem iebes, dejjem jistenna u jittama li staġun ieħor ikun aħjar!

Għal bosta żmien qabel il-gwerra, dak l-istaġun it-tajjeb ma wasal qatt, u l-biedja tagħna kienet riesqa bil-mod, iżda b'pass sod, lejn preċipizzju li fih kienet taqa' u ma tingabar qatt.

Il-Gvern Imperjali kien bagħat hawnhekk bosta esperti biex jistħarrġu l-problemi tagħna. Kien ġie Dawson-Shepherd, Bochicchio, Potts, u Sir Stockdale. Waħda mill-aqwa rikkmandazzjonijiet li saret kienet li tinħtieġ "organizzazzjoni tas-swieq", u wara l-miġja ta' Sir Stockdale kien inbeda xogħol fejjiedi li bih, fis-snin ta' qabel il-gwerra, konna rġajna qed inżidu l-esportazzjoni tal-patata għas-suq Ingliż.

L-aħjar organizzazzjoni tas-swieq, l-iżjed tas-swieq lokali kif ukoll tax-xogħol li jista' jsir fil-kampanja bis-saħħa ta' makni, kien l-aħjar isir b'mod ko-operattiv. Ko-operattiva, li mhux tabilfors taqbel fl-amministrazzjoni jew xogħol, ma' ko-operattivi ta' pajjiżi oħra.

Iżda l-kelma "ko-operattiva" jew "organizzazzjoni tas-swieq" daqqet hekk ħażin f'widnejn xi wħud illi minnufih inbdiet propaganda qawwija fil-kampanja kontra dan il-moviment; propaganda li baqgħet dejjem tiżdied. Din tabilfors tħawwad moħħ il-bidwi tagħna li wara kollox hu minn natura ultra-konservattiv u mdorri jħares b'suspett fuq kull ħaġa ġdida.

Iżda kull moviment f'din id-dinja bilfors ikollu r-reazzjoni tiegħu. Bidwi jista' għal mument ma jagħrafx is-sewwa mill-ħażin, iżda ir-responsabbiltà ta' min imexxih hi kbira tabilħaqq, u ż-żmien ta' bilfors jiġi meta ż-żejt jitla' f'wiċċ l-ilma!

Jinħtieġ li wieħed ma jħallix illi l-Biedja terġa' taqbad it-triq ta' dak l-abbiss li għalih kienet riesqa qabel il-gwerra! Il-lum il-kondizzjonijiet tal-kampanja tbiddlu u jagħtu ċans tajjeb biex wieħed jagħ-... mill-bidwi tagħna iben denn ta' din il-Gżira tal-"George Cross".

IL-ĦALIB

(*E. Ebejer Slythe, F.R.H.S., A.M.I.E.T., C.C.D.,*)

Il-Valur tal-Ħalib

IL-ĦALIB hu ta' siwi kbir sew għal min irabbi l-baqar u l-mogħoż kemm ukoll għal min jixorbu, għax il-ħalib huwa xorb li ma jirbaħlu ebda oġġett ieħor ta' l-ikel, sew għal dak li hu qligħ kemm għal dik li hi sustanza. Bizzejjed ingħidu li hu l-ewwel oġġett tat-tmigħ tal-bniedem malli jitwieled u li bih jitrabba u jwettaq saħħtu. Il-ħalib jibni l-muskoli u l-ġisem tal-bniedem. Barra minn dan, hu ikel li l-istonku jġerrgħu malajr u jinħtieġ wisq b'ex wieħed iżomm ruħu f'saħħtu sewwa. L-aqwa nies magħrufa ta' li 'sports', t'sta' tgħid, kollha jqisu l-ħalib bħala wieħed mill-aħjar ikel għad-dieta. Imma l-ħalib trid tħarsu tajjeb mit-tniġġis.

Illi l-ħalib ikun safi jiddependi aktarx mill-indafa taddar fejn jkun; għalhekk min jikkunsmah huwa responsabbli daqs min jaħilbu u jibbottiljah biex il-ħalib jibqa' ħelu u ma jiqrasx sa x'ħin jasal il-ħin biex jintuża.

Kif Għandek Iżżomm il-Ħalib

Dritt wara li tixtri l-ħalib għandek tqiegħdu f'post nadif u frisk u żżommu hemm sakemm tiġi biex tikkunsmah. Meta tkxfu għall-arja, il-ħalib jitħassar; għalhekk għandek dejjem iżżommu mgħotti tajjeb, għax billi żżommu mikxuf j'sta' jitniġġes malajr mid-dubbien u mit-trab, li iġorru magħhom il-mard.

Jekk il-flixkun tal-ħalib ma jkunx fih għatu, għandek timsaħ tajjeb il-għonq u r-ras tal-flixkun b'xi biċċa ċarruta nadifa qabel ma terfgħu f'postu.

Ma għandek qatt tqiegħed il-ħalib f'xi flixkun jew f'xi reċipjent li jkunu sħan. Għandek tqiegħed il-ħalib fi flixkun jew f'xi ħaġa oħra li jkunu ndaf ħafna. Qatt ma għandek tqiegħdu f'xi ħaġa maħmuġa jew li jkun fiha xi trab jew għabra.

Ir-reċipjenti kollha li fihom tqiegħed il-ħalib għandek tisfihom tajjeb, imbagħad tgħaddihom mill-misħun u fl-aħħar tgħaddihom mill-ilma kiesaħ. Ma għandekx tixxuttahom b'xi biċċa li biha tkun ixxuttajt il-platti.

Ma għandek qatt tħallat il-ħalib ġdid mal-qadim, jekk ma tkunx sejjer tużah minnufih. Il-ħalib il-qadim aktarx ikun fih ħafna mikrobi u jekk it-temp ikun sħun jiqras. Il-ħalib jiqras malajr. Meta l-ħalib ikun għadu fi driegħ il-baqra jew il-mogħża aktarx ikun safi minn kull mikrobi jew batteriji, imma meta jkun qed jinħaleb **u wara li jinħaleb** jista' jitniġġes malajr minn ħafna **organiżmi ċkejknin** u dawn inaqqsulu ħafna mill-benna u mis-saħħa tiegħu u ma jibqax iżomm tajjeb għal żmien twil. U din il-ħsara tiġri mhux biss fil-ħalib li nixorbu, imma tagħmel ħsara wkoll fil-ħalib għall-ġobon, għall-butir u għall krema. Għalhekk jaqbel ħafna li l-bidwi jew **min jaħleb għax-xorb kif ukoll** min jaħleb għall-ġobon, butir u ħwejjeġ bħal dawn li joqgħod b'għajnejh miftuħa kemm jista' biex ma jniġġisx il-ħalib li jaħleb. Dan jista' jsir bi ftit xogħol jekk timxu fuq metodi ndaf bħalma sejjer insemmilkom.

It-Tniġġis mill-Arja

Ħafna mikrobi li jtiru ma' l-arja jagħmlu ħafna ħsara lill-ħalib. Il-maqjel għandu jkun imnaddaf mid-demel qabel ma tibda taħleb; il-mifrex għandu jkun nadif u miġbur 'il quddiem u l-art u d-dorog jew kanali għandhom ikunu mxarrbin u maħsulin tajjeb. Jekk dan ix-xogħol isir sewwa u jekk il-maqjel jinżamm tajjeb, iktarx li ma jkunx hemm

(*Jissokta fil-faċċata 2*)

IL-HALIB

(Jissokta mill-faċċata 1)

tniġġis m'll-arja. Il-ħalib jixrob l-irwejjaħ wisq, għalhekk trid terfgħu f'post fejn ma jkunx hemm irwejjaħ.

Il-Baqra u l-Mogħża

Hemm bżonn illi l-baqra jew il-mogħża tkun b'saħħitha u li d-driegħ ikun jidher b'saħħtu u mhux driegħ li jkun infjammat. Il-ħalib tal-baqar jew tal-mogħoż li jkollhom xi ħaġa fi drieghom ma għandux jinħaleb ma' ta' l-oħrajn. Ix-xagħar tal-baqar jew tal-mogħoż jista' wkoll ikun fih xi mikrobi, iżda dan tista' tieħu ħsieb tneħħihom qabel ma tibda taħleb. Ħafna mit-trab li jaqa' fis-satal tal-ħalib jiġi mid-driegħ tal-baqra jew mogħża. Għalhekk qabel ma tibda taħleb għandek tnaddaf tajjeb id-driegħ, il-kuxtejn u d-denb tal-baqra jew mogħża b'biċċa ċarruta mxarrba.

Is-Satal tal-Ħalib

Dejjem aħjar tuża satal magħluq li-għatu għandu jkun fuq naħa waħda biex ma jaqax xagħar jew ħmieġ.

Min Jaħleb

Min jaħleb għandu jżomm ruħu nadif kemm jista' jkun, għax jista' jniġġes il-ħalib huwa stess. Għandu jkollu fuqu ħwejjeġ indaf u għandu jaħsel u jnaddaf tajjeb idejh qabel ma jibda jaħleb kull baqra jew mogħża.

It-Tisfija tal-Ħalib

Għandek issaffi l-ħalib malajr, għax għad li tkun qiegħed attent ħafna, jista' jaqa' xi ħmieġ ġewwa s-satal. L-aħjar ħaġa biex issaffih tgħaddih minn biċċa flanella, għamla ta' garża.

L-Indafa tal-Għodda

L-għodda maħmuġa jkun fihom ħafna mikrobi. Dritt wara li jsir il-pasturizzar u l-ibbottiljar tal-ħalib, il-għodod kollha għandhom jinħaslu tajjeb billi tgħaddihom mill-misħun u tisfihom bl-ilma frisk, imbagħad tisterilizzahom.

L-Imqawel tal-Baqar

L-indafa tal-baqar tiddependi wisq minn kif ikun mibni l-maqjel. Għandu jkun hemm ilma biżżejjed ġewwa l-maqjel: l-ilma li jkun imniġġes bid-demel jew bl-awrina tal-bhejjem jista' jġib tniġġis kbir.

Id-Dubbien

Id-dubbien jista' jikkaġuna tniġġis kbir ukoll, u għalhekk hemm bżonn li żżomm il-maqjel u fejn iżżomm il-ħalib dejjem nadif kemm jista' jkun. Għandek iżżomm il-miżbla mbiegħda kemm tista' mid-dar jew mir-razzett.

Dak li Għandu x'Jaqsam mal-Kwalità tal-Ħalib

L-ewwel: Ir-razza u n-nisel.
It-tieni: Il-ħin li tħalli bejn ħalba u oħra.
It-tielet: Il-ġabra tal-ħalib — kif għandu jinġabar sew.
Ir-raba': Is-saħħa tal-baqra jew tal-mogħża.
Il-Ħames: L-ikel u l-ġwież.
Is-sitta: Iż-żmien tal-baqra u ż-żmien ta' meta tibda taħleb.

Meta tagħżel il-baqra jew mogħża għall-ħalib, tkun xi tkun ir-razza, l-iktar ħaġa importanti hija li l-baqra jew mogħża tkun ġejja min-nisel li tkun taħleb ħafna. Għal dan għandek toqgħod attent għal dawn il-ħwejjeġ: (a) li tkun taf tqis sewwa x'issarraf il-baqra jew mogħża; (b) li tkun taf il-kwantità tal-ħalib li tagħti mogħża.

Li tkun taf tqis sewwa xi ssarraf il-baqra jew mogħża, jiġifieri li tagħraf il-qagħda tagħha u kemm taħleb kif ukoll l-qagħda u d-daqs tad-driegħ tal-vini tal-ħalib u tal-bżiezel. Baqra jew mogħża tajba aktarx li jkollha qagħda ftit u xejn merħija.

Li tkun taf il-kwantità tal-ħalib li tagħti, jiġifieri li żżomm notament sewwa u ċar ta' kemm jaħilbu l-baqar jew mogħoż kollha. Hemm ħafna vantaġġi meta żżomm bil-miktub kemm ħalib jaħilbu, **għax tkun tista' tagħraf** sewwa dawk il-baqar jew mogħoż li **jaħilbu ħafna minn dawk** li jagħtu ftit. B'hekk il-bidwi jkun jista' jitma' skond ma tagħti ħalib kull baqra jew mogħża. Il-baqra jew mogħża dritt tħoss il-bidla tal-għalf, u għalhekk il-bidwi jkun jista' jinduna b'xi marda qabel ma tidħol 'il ġewwa.

Kemm tagħti ħalib il-baqra jew mogħża aktarx jiddependi min-nisel tagħha u l-għeġiela ta' baqra jew il-gidien ta' mogħża li tkun taħleb ħafna, iktarx li jkunu jaħilbu ħafna huma wkoll. Għalhekk, hi ta' ħtieġa kbira li l-bidwi jżomm notament tajjeb bil-miktub ta' kemm jaħilbu l-baqar jew mogħoż tiegħu, u għandu jagħżel dawk il-baqar jew mogħoż li jaħilbu ħafna u li jkunu b'saħħithom biex inissel minnhom. Il-kwantità u l-kwalità ta' ħalib li taħleb il-baqra jew mogħża jiddependu ħafna wkoll mill-gendus jew botbot u għalhekk hu ta' importanza kbira li tkun taf ir-razza tal-gendus jew botbot biex b'hekk tkun żgur li ġej minn nisel li jagħti ħafna ħalib.

IT-TRAWWIM TAN-NAĦAL

(C. Sant)

IN-NAĦAL li nrawmu biex minnu nieħdu għasel u xema' hu bħan-naħal l-ieħor li semmejtilkom; minnu nnifsu nsibuh kif insibu lil ġnus ta' naħal ieħor. Dan biex jitgħammar ifittex f'xi dgħaben, brajjem, xfar tal-blat, fil-ħitan, f'xi zkuk ta' sġar u ħwejjeġ hekk. Għandu għalhekk l-istess drawwiet sewwa sew bħal tan-naħal selvaġġ. Issa kif, meta u minn min ġie mrawwem ma nistgħu ngħidu xejn. Virgilju, l-għaref poeta Ruman — 'il quddiem ngħidu xi ħaġa oħra fuqu wkoll — twieled 70 sena qabel Kristu, kiteb fuq in-naħal u wera li kien iħobbu sħiħ u semma wkoll il-mard tiegħu, imma ma qalil-**na xejn, fuq min, kif u beda t-trawwim tiegħu.**

Aħna rridu naħsbu li dan it-trawwim inbeda minn xi ħadd li ra xi kolonja naħal xi mkien, u ħares u arġa' ħares, lemaħ ix-xeħed jilmaw b'dak il-għasel safrani, mess ix-xeħed, u, meta messu delliklu subgħajh, xamm riħtu, daqu, sab dik il-benna, dik **il-ħlewwa li tgħaxxik, u aħseb** u arġa' tenni fil-ħsieb, qata' li għandu jrawmu. Jiena naħseb li b'hekk ġie t-trawwim tiegħu. Dan ġara sa minn dejjem, u jibqa' dejjem jiġri.

Kif sar l-inbid? Noe' siker għax kiel il-għeneb u b'hekk inkixef li minn l-għeneb jista' jsir l-inbid bħal kif mill-fidlokkom, mid-doħħanet l-art u minn kull ħaxix ieħor issir id-duwa, jiġifieri xi mediċini.

Issa la tgħidux li jien irrid noħloq xi ħaġa ġdida! Dan għidtu biss skond ma naħseb jien. Forsi fuq dan hemm xi ħaġa li jien ma nafx biha! Hi kif inhi, din il-ħaġa ma hi xejn barra minn lokha. Kulma ħalaq Alla, ħalqu bil-qies, bil-għerf ta' **Ħallieq li Minnu biss, bħala** Alla li Hu, tista' **tinħoloq kull ħiqa bħal din. Iżda** fuq il-ħlejjaq kollha ħalaq Ħliqa li tista' tagħraf u tirġen u tagħżel it-tajjeb mill-ħażin, trawwem il-ħlejjaq li huma maħluqin, għax huma kollha maħluqin għall-ħtieġa tal-bnedmin u dan hu skond Amar Alla nnifsu, għax Hu qal: **Kull ma jħaddar u jitħarrek hu ikel tagħhom** (tal-bnedmin).

Mela kollox sar kif Alla ikkmanda. **Min** għamel mis-sġar tant xbihat sbieħ mill-ġebel, ħadid, deheb u minn ħafna materjal ieħor, hekk ukoll seta' xi ħadd minn dan in-naħal, insett selvaġġ, rawwem industrja ta' fejda kbira għall-bnedem filwaqt li wera b'dan in-naħal kemm tassew Hu kbir Alla fil-ħlejjaq Tiegħu kif għanna l-Profeta Rjali David fuq l-arpa mistika tiegħu. Dan narawh issa li nibdew biex ngħid dak li jagħmel in-naħal.

IT-TORBIJA TAT-TJUR

XOGĦOL LI JINĦTIEĠ TUL IS-SENA

(C. Zammit Marmarà, M.B.E.)

IT-TORBIJA tat-tjur hi ħaġa li tfendi, sew f'idejn id-dilettanti, u kemm ukoll f'idejn il-bidwi. **Iżda tfendi** biss f'idejn dawk n-nies li jagħarfu jmexxu **kollox** bil-għaqal, b'sistema organizzata, u fuq kollox kif jinħtieġ u kif titlob is-sengħa. Meta wieħed jimxi kif jinħtieġ mhux biss it-tiġieġ ibidu iżjed, imma wkoll ikun jinħtieġ ikel inqas u b'hekk issir ekonomija fin-nefqa u fix-xogħol.

Biex dan li għedna jseħħ, hemm bżonn li min irabbi t-tiġieġ ikun jaf ix-xogħol kollu li għandu jagħmel kull-jum. Ix-xogħol li għandu jsir darba fil-ġimgħa, ix-xogħol li jista' jintagħmel kull xahar, ix-xogħol ta' darba kull tliet xhur, u fl-aħħarnett dak ix-xogħol li jista' jsir darba fis-sena.

Xogħol ta' Kulljum

Kull fil-għodu dur it-tjur mas-sebħ u immarka dawk it-tjur kollha li jibqgħu fuq l-istrixxi jew postijiet li jorqdu fuqhom mal-lejl. Tiġieġ bħal dawn juru li huma morda.

Il-qamħ jinħtieġ li jkun midfun sewwa taħt it-tiben biex it-tiġieġ ikunu jistgħu jieħdu ftit ta' l-eżerċizzju sakemm iqallbu biex isibuh. Ara x'kondizzjoni hu, jekk jeħtieġx li inti tiġbru u tgħarblu, jew inkella li tixħet ftit qamħ ġdid. Dur dawra t-tiben, u fejn issib minnu magħqud flimkien ifirdu u farfru. Imla l-ilma frisk, u aħsel u iddiżinfetta l-bwieqi ta' l-ilma. **Jekk hemm xi tajra li jidhirlek li** hi marida, allura immarkaha biex tibda tosservaha spiss. Jekk tħossok żgur li xi tajra hi marida, warrabha minnufih sakemm tara sewwa x'għandha.

F'nofs in-nhar. Ara jekk il-qamħ baqax kollu kif kien taħt it-tiben. Jekk tara li baqa' ħafna minnu, allura l-għada agħti inqas. Ibda irregula kulljum kemm jinħtieġ sakemm tara sewwa l-kwantità li jikkunsmaw it-tajr tiegħek.

Agħti xi ftit ħdura, jekk jista' jkun imdendla biex minnha jnaqqru kemm jinħtieġ. Iġbor il-bajd. Siegħa qabel inżul ix-xemx agħti għasida lit-tiġieġ kemm jikkunsmaw u mhux iżjed. Iġbor il-bajd, ara jekk il-ħaxix li tkun tajthom keluhx kollu; jekk le, allura l-għada tihom inqas. Fixxitwa jew fil-ġranet tar-riħ agħlaq xi twieqi li jagħmlu kurrent ta' arja.

Kull ġimgħa. Darba fil-ġimgħa ifli sewwa t-tiben ta' taħt it-tiġieġ, naddaf taħtu u skarta dak li hu maħmuġ iżżejjed. Imla l-landi jew reċipjenti oħra bil-qxur tal-bebbux tal-baħar. Biddel it-tiben tal-kaxxi fejn ibidu. Iddiżinfetta x-xquq tal-kaxxi, u l-irkejjen bil-Kreosotu u l-Petrolju (nofs u nofs).

Kull xahar. Biddel it-tiben ta' taħt it-tiġieġ. Obrox barxa l-art u aħsilha b'xi diżinfettant tajjeb. Naddaf il-kaxxi fejn ibidu t-tiġieġ u iddiiżnfettahom sewwa bil-Kreosotu. Ifli t-tajr kollu li għandek u ara li l-ebda ċurkett ma jkun mistringut ma' saqajn it-tajr.

Kull tliet xhur. Kull tliet xhur ikun jinħtieġ wieħed idur dawra sewwa l-gallinari biex ma jħallix l-affarijiet jittraskuraw ruħhom. Neħħi t-tiben kollu qadim u ġeddu kollu. Iknes u naddaf is-soqfa u l-ħitan u iddiżinfetta kull-imkien b'diżinfettant tajjeb. Dur dawra l-kaxxi, it-twieqi u l-bibien kollha u ara fejn jinħtieġu xi tiswijiet. Jekk hemm xi bibien jew twieqi ma jingħalqux tajjeb, irranġahom, ara hemmx xi xquq fis-saqaf jew mal-ħitan imnejn soltu jidħol xi ilma minnhom.

Ifli sewwa kull tajra li għandek. Bigħ jew oqtol għa'ik u għall użu tiegħek dawk it-tajr li ma humiex bajjadin. Sew jekk inti qed iżżomm it-tajr b'delizzju, u kemm jekk qed iżżommhom b'negozju, ma jaqbillek qatt li inti żżomm tajr li mhumiex bajjadin. Sew id-dilettant kemm ukoll il-bidwi għandu dejjem jagħmel il-ħila tiegħu kollha biex iġiegħel lit-tjur iżommu lilu u mhux hu jżomm lilhom.

Fi ftit kliem, wieħed għandu dejjem iqis illi t-tjur għandhom iħallu qligħ tajjeb. Tiġieġ li m'humiex bajjadin iridu spejjeż daqs l-oħrajn, u jirrendu wisq inqas. Tajr minn din ix-xorta għandna niskartawh.

Kull sena. Żarma kull ħaġa li għandek fil-gallinar, iddiżinfettaha tajjeb. irranġaha, sewwi xi ħsarat u armaha kif kienet.

Ara sewwa s-soqfa jinħtiġilhomx xi tiswija. Sewwi wkoll il-qiegħa tal-gallinari. Bajjad u iddiżinfetta kullimkien. Iddiżinfetta partikularment ix-xquq u l-irkejjen, il-bwieqi ta' l-ilma u l-landi ta' l-ilma jew ta' l-ikel.

Ftakar dejjem li daqsxejn ta' ħmieġa mwaħħla ma' l-art iżżomm taħtha eluf ta' mikrobi tal-mard, u jekk inti tiddiżinfetta l-post mingħajr ma tobrox xi ħmieġ li jkun imwaħħal, allura ma jservi xejn.

Jekk inti fl-imgħoddi ma kellekx, allura issa jinħtieġ t'esti post daqsxejn bogħod mill-gallinar, fejn fih tkun tista' żżomm xi tiġieġa jew tajra oħra marida.

Żomm dejjem ktieb biex tniżżel fih l-ispejjeż kollha li tagħmel ma' tul is-sena. mhux biss fir-ranġar ta' kull ma jinħtieġ, iżda wkoll fin-nefqa ta' l-ikel tul is-sena kollha. Żomm ukoll il-prezz li ddaħħal tal-bajd li tbiegħ, u fil-kas li inti l-bajd ma tbigħux allura ikkalkula l-prezz tal-bajd skond ma jkun is-suq. Ukoll jekk il-bajd tużah inti, dan għandek tipprezzah daqs kieku biegħtu. B'hekk tkun tista' tikkalkula jekk it-torbija ta' l-annimali li jkollok tirrendix.

Jekk ikun jinħtieġlek li tixtri xi tajr ġodda, avolja jkun jidhirlek li dawn mhumiex morda, ħallihom imqar ftit ġranet f'post għalihom wara li tixtrihom biex tkun żgur li l-ebda mard ma ġiebu magħhom. Din il-prekawzjoni hi wisq għażiża għalik u jum jew ieħor tapprezzaha ħafna. Tajra mixtrija ġdida għandek għallinqas iżżommha għaxart ijiem qabel ma titlaqha ma' l-oħrajn.

Jekk timxi skond il-parir tagħna inti jkollok tiġieġ sbieħ, tajr b'saħħtu u qligħ ta' flus.

BITTIEĦ TA' GĦAWDEX U BASAL. — Bosta nies kellhom id-drawwa li jaħżnu xi ftit bittieħ ta' Għawdex u d-Dipartiment tal-Biedja jixtieq jinkoraġġixxi did-drawwa l-iżjed meta wieħed jista' jikseb xi ftit bittieħ b'irħis. Għaldaqshekk. dawk kollha li jixtiequ jixtru minn żewġ xkejjer 'il fuq huma mitluba jiktbu minnufih lid-Dipartiment tal-Biedja. l-Għammieri. u jgħidu l-kwantità ta' xkejjer li jixtiequ jiksbu. Kull xkora tkun tiżen madwar 70 ratal.

L-applikazzjonijiet jitqiegħdu waħda wara l-oħra skond kif jaslu fid-Dipartiment tal-Biedja, u l-ordnijiet jiġu esegwiti skond ma jippermettu l-kwantitajiet li jkun hemm u sakemm ikun hemm. Il-prezz ikun dak li jinkiseb fis-suq tax-Xatt f'dak il-jum li ssir il-kunsinna, u mal-prezz jiżdiedu 10 fil-mija għall-ispejjeż. Il-kunsinna ssir fid-djar kemm-il-darba t-talba tkun kbira biżżejjed. Ħlas mal-kunsinna.

SKOLA TA' BIL-LEJL

Fl-Ewwel ta' Ottubru sejrin jinbdew l-iskejjel ta' bil-lejl fl-Irħula kollha ta' Malta għall-bdiewa kbar. Mela agħmel l-għaqal u qis li inti ma tonqosx li tinkiteb minnufih. Tista' tinkiteb l-iskola tar-raħal tiegħek stess.

Ibda ħajja ġdida mill-Ewwel ta' Ottubru.

(L-Editur).

FUQ IZ-ZUNTIER

TAHDITA BEJN PEPPI U TONI

(C. Zammit Marmarà, M.B.E.)

TONI.—X'minnek Pepp, kemm ili ma narak.

PEPPI.—Hawn aħna, Ton, hux kulħadd tajjeb.

TONI.—Kulħadd jiekol, grazzi. Isma', smajt xi ħaġa fuq dik il-biċċa tal-makni tad-dris, għax kien hemm xi proposta li jkun hemm waħda mixtrija apposta mill-bdiewa għal kull distrett?

PEPPI.—Dik proposta li kien għamel is-Sur Zammit-Marmarà li ħajjarna biex nagħmlu ko-operativa bejnietna għall-ħidma u użu ta' makni, bħal makni taddris. Inti taf li meta għall-ewwel kienu sejrin jinġiebu dawn il-makni kulħadd daħak, illum nafu tajjeb kemm huma meħtieġa.

TONI.—Għid lili... u ngħid humiex bżonnjużi! Imma allura kif jistgħu jagħmlu biex iġibu dawn il-makni, Pepp.

PEPPI.—Bħalma għidtlek dik għadha proposta biss—jiġifieri s-Sur Karm ġieh ħsieb u qalulna. Issa, jekk aħna rridu li nagħmluha m'għandniex nagħmlu ħaġ'oħra ħlief niftiehmu bejnietna—jiġifieri l-bdiewa kollha tar-raħal, jew tad-distrett, noħorġu xi ħaġa kull wieħed, u mbagħad nitolbu lill-Gvern biex iġibilna l-makni li niħtieġu.

TONI.—U min jieħu ħsiebhom? U min iħaddimhom?

PEPPI.—Jieħu ħsiebhom il-kumitat tad-distrett, u jħaddimhom mekkaniku li jkun imħallas minnhom. Imbagħad meta jasal l-istaġun tad-dris, ngħidu aħna, kull bidwi msieħeb iħallas xi ħaġa skond ma niftiehmu għal kull modd jew tomna raba' li jidres, mill-flus li jinġabru jitħallsu l-ispejjeż kollha, inwarrbu xi ħaġa għal xi ħsara, u l-kumplament jerġa' jitqassam lill-abbonati jew imseħbin.

TONI.—U l-bdiewa li ma jkunux iridu jissieħbu, jistgħu jużawha?

PEPPI.—Il-kumitat jista' jiddeċiedi li jħallihom jużawha, imma mbagħad iħallsu prezz wisq ogħla mill-imseħbin.

TONI.—Allura kif ser nagħmlu għaliha?

PEPPI.—Wara li niftiehmu bejnietna nistgħu nressqu din il-kwistjoni quddiem il-Gvern biex igħinna ħalli jiġu l-makni li nħallsuhom aħna.

TONI.—Togħġobni l-affari... issa Pepp, ħaġ'oħra rrid nistaqsik. Il-bieraħ kont ma' Ninu ta' Franza u qalli li kien hemm xi kwistjonijiet fuq xi landi tal-"L", u, ngħidlek is-sewwa, ma stajt nifhem xejn. Huwa l-landi mhux kollha xorta waħda?

PEPPI.—Il-biċċa tal-landi hi serja ħafna, Ton, u milli jidher hemm xi bdiewa għad ma fehmuhiex—jew ma jridux jifhmuha. Xi sena u nofs ilu meta kien hemm ħafna landi mħollija mill-imilitar fl-egħlieqi, id-Dipartment tal-Biedja beda jużahom flok id-dugħ. Minnufih il-Militar għarraf li hemm xi landi li huma maħsula bil-"*Lead-Arsenite*" (*Arseniku taċ-ċomb*) li hu velenu mill-agħar. Qal li dawn nagħarfuhom billi fuq naħa tal-landa jkun hemm stampata mqabbża fil-landa stess l-ittra "L".

TONI.—U ngħid jien, dawn taħsilhom ħasla mhux biżżejjed?

PEPPI.—Le, Ton, din mhix biċċa tal-ħasil. Il-landi jibqgħu dejjem jerħu minnhom, u jekk inti timla xi ħwejjeġ ta' l-ikel fihom allura dan jiġi mċappas bil-velenu u joqtol jew jista' joqtol lil min jiekol minnhom.

TONI.—X'waħda din, x'biċċa għamilt! Jien kont inġorr l-ilma fihom.

PEPPI.—Kont tagħmel ħażin. Dak il-velenu jista' jdum jaħdem fuqek żmien twil sakemm jeqirdek. Il-periklu kbir ta' dawn il-landi kien ġie mfisser f'ħafna avviżi li kienu ħarġu u s-Sur Zammit-Marmarà kien għamel xandira fuq ir-"Rediffusion" fuqhom. Il-lum ħadd ma jista' jġib skuża li ma jafx. Is-Sanità wkoll ħarġet avviżi fuqhom.

TONI.—Għalhekk, jidhirli jien, li għandna nobdu u ma nużawhomx.

PEPPI.—Issa jkollna nobdu bil-fors. Is-Sanità huma b'seba' għajnejn fuqhom, u għandhom raġun kbir. Kull landa li jsibu minn dawn mimlija b'xi frott qegħdin minnufih jikkonfiskawha, sew jekk tkun għand bidwi u kemm jekk għand wieħed tal-ħaxix. Il-bdiewa huma avżati biex ma jużawhomx, u l-venditturi huma avżati biex jirruftawhom, għaliex huma responsabbli. Barra milli jitilfu l-frott li jkun mimli fihom, jeħlu multa qawwija wkoll.

TONI.—Mela ngħid lill-oħrajn kollha fuqha din.

PEPPI.—Għid lil kull min taf. Biċċa minn dawn il-bdiewa imorru huma stess iġibu minn dawn il-landi minn xi għelieqi. Nerġa' nwissik, Ton, li barra milli titlef il frott li jkollok fihom, kull wieħed li juża landa minnhom jista' jeħel multa qawwija wkoll!

TONI.—Bir-raġun kollu. Mela saħħa, Pepp, u grazzi ħafna.

PEPPI.—Saħħa, Ton.

XIRI TA' TITOLI TAL-GWERRA U TAT-TIFDIL

X'GĦANDEK TAGĦMEL BI FLUSEK?

Ixtri Titoli tal-Gvern, in-"National Savings Certificates" (Titoli tat-Tifdil) u d-"Defence Bonds" (Titoli tal-Gwerra).

Dawn it-Titoli jistgħu jinxtraw mill-*Uffiċċju tal-Biedja*, l-Għammieri.

Qiegħed flusek fil-Fergħa tal-Bank tal-Gvern li issa fetaħ fl-*Uffiċċju tal-Biedja*, l-Għammieri.

AVVIŻI

KUNTRATTI TAL-ĦASS GĦAŻ-ŻERRIEGĦA. — Id-Dipartiment tal-Biedja jixtieq ikun jaf minn għand il-bdiewa jekk humiex lesti biex jagħmlu kuntratti tal-ħass għaż-żerriegħa fil-kas li jirnexxilu jieħu kuntratti mid-Ditti ta' barra. Dawk li jixtiequ jindaħlu għal dawn il-kuntratti huma mitluba li jmorru jinkitbu għand l-Uffiċjal tal-Biedja tad-Distrett jew għand is-Segretarju tal-Kumitat tar-raħal tagħhom. Id-Dipartiment sejjer iħallas lill-bdiewa 4s. ir-ratal għaż-żerriegħa tal-ħass.

Il-bdiewa jistgħu jaqtgħu l-ħass għas-suq u jħallu z-zokk għaż-żerriegħa bħalma jsir għall-kaboċċi u b'hekk ikunu jistgħu jdaħħlu l-flus mill-ħass u miż-żerriegħa wkoll.

PARIRI DIPARTIMENTALI FUQ IT-TORBIJA TA' FNIEK U TJUR. — Ngħarrfu lil dawk li jrabbu tjur u fniek illi d-Dipartiment tal-Biedja biħsiebu jirranġa l-kondizzjonijiet li fihom il-biċċa l-kbira ta' l-annimali żgħar qegħdin jitrabbew minn xi bdiewa u **dilettanti, l-iktar għal** dak li hu post fejn dawn għandhom jinżammu, ikel, torbija u għażla ta' razez adattati. Għalhekk, hemm il-ħsieb li d-Dipartiment jibgħat impjegati tas-sengħa fid-distretti kollha ta' Malta u Għawdex biex jagħtu pariri fuq il-post stess; u kull min, għalhekk, jixtieq jipprofitta ruħu minn din l-okkażjoni għandu jħalli ismu u l-indirizz tiegħu għand l-Inkarikat tat-Torbija tat-Tjur u Fniek fil-Qasam tal-Għammieri, il-Marsa, jew għand l-Uffiċjal tal-Biedja tad-Distrett.

BEJGĦ TA' DUNDJANI. — Id-Dipartiment tal-Biedja għandu għall-bejgħ, bil-prezz ta' £1. 10s. il-wieħed, madwar 20 dundjan tar-razza pura "American Bronze". Il għandhom xi erba' xhur żmien. Id-dundjani jinxtraw mill-Qasam tat-Tjur tal-Gvern f'Wied Inċita, fejn wieħed jista' jmur jarahom.

Kull min jixtri jkollu jiffirma dikjarazzjoni fejn jobbliga ruħu li jżomm id-dundjan ħaj għan-nisel għal żmien ta' millinqas sena mid-data tax-xiri, inkella jeħel il-piena ta' £5, u l-uffiċjali tad-Dipartiment għandhom id-dritt jiġu jaraw dawn id-dundjani meta jkun hemm bżonn. Jekk imutu jew jimirdu, id-dundjani għandhom jittieħdu biex ikunu eżaminati fil-Qasam ta-Għammieri jew fl-eqreb Uffiċċju Distrettwali tal-Biedja.